

Проекции на „меката сила” в международните отношения

Красимир Коев

Projections of the “soft power” in the international relations. The paper interprets the projections of “soft power” in the global world clarifying theoretically its nature and impact. Some global indicators for the application of “soft power” in the international relations are presented and discussed.

Key words: hard power, soft power, international relations.

ВЪВЕДЕНИЕ

На фона на доминиращата все още представа за провеждане на ефективна външна политика, основаваща се предимно на използването на военни и икономически средства, през последните години започна да се откроява и един нов способ за въздействие и влияние, а именно *меката сила*. Тя използва инструментариума на **убеждението, като основно средство за постигане на желани резултати** и по този начин контрастира с *твърдата сила*, характеризираща се с прилагането на принуда, било то чрез „тояга” или „морков”.

Настоящият доклад се фокусира върху *меката сила*, която за в бъдеще ще има все по-голяма роля в международните отношения. Предмет на изследване са нейните проекции, както и използваният инструментариум. Отчитайки навлизането на нови актьори на международната сцена, обект на дискусия и аргументация в изложението е влиянието, което меката сила оказва върху международните отношения и глобалната сигурност.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Безспорен принос за теоретичното разграничаване на видовете сила, използвани в международните отношения, има американецът Джоузеф Най-младши. В поредица от свои изследвания и публикации по темата [4], [5], [6], [7] [10], той прокара разделителна линия между: *твърда, мека и интелигентна сила*, като с това създава условия както за теоретични проучвания в тази област, така и за стратегически действия по практическото им прилагане.

Без да се навлиза в детайлен анализ на гореспоменатите три вида сила в международните отношения, които ще бъдат предмет на допълнителни изследвания на автора, е нужно да се направи кратко уточнение относно тяхното терминологично изясняване и дефиниране:

- **Твърда** е силата, която без да е била дефинирана като такава през годините, хегемонно се прилага в международните отношения и до днес. Нейните основни инструменти са военни и икономически и са често предпочитани начини за оказване на въздействие в международните отношения, а измеримите материални величини за военна сила и икономическа мощ често определят „тежестта” на актьорите в глобалната политика.
- **Меката сила**, която Дж. Най описва като „способността за формулиране предпочитанията на другите” е нематериална по своята същност. Поради тази причина характерният за нея инструментариум е трудно измерим и съпоставим. Тук водещ принцип е този на убеждението, който чрез атрактивно привличане мотивира и доброволно формира поведение на другите, насочено в желаната от въздействащия актьор посока. Търсените резултати се постигат по-бавно в сравнение с *твърдата сила*, но за сметка на това те са по-дълготрайни и по-устойчиви във времето. Това се дължи не толкова на обстоятелството, че се променят нагласи и стереотипи, а на факта, че се конструират нови социални конструкти. Постигнатите резултати рядко генерират напрежение и ответни негативни реакции и мерки. [9]

- **Смарт силата или интелигентната сила** може да бъде описана като умело съчетаване и използване на двете, споменати по-горе, разновидности на силата. Това е термин, дефиниран от Най през 2003 г., „...с цел да противодейства на схващанията, че само с *мека сила* може да се провежда ефективна външна политика“. Авторът твърди, че: „...успешните държави се нуждаят едновременно от *твърда* и *мека* сила – т.е. способността за принуждаване на други, както и способността да се оформят техните дългосрочни нагласи и предпочитания“. [10]

Въпреки това разграничаване на видовете сила, трябва категорично да бъде подчертано, че и трите нейни проявления целят осъществяване на външна политика, т.е. налице е съвпадение на резултата, който се преследва, а са различни начините и средствата за постигането му.

В ерата на високотехнологично, информационно и рисково общество, се отчита, че употребата на *твърда сила* носи и значителни негативни последици, като протести, стачки, бунтове, тероризъм и др., т.е. тя генерира противодействие, което поставя под съмнение нейната дългосрочна ефективност. За разлика от нея, *меката сила* конструира убеждения благодарение на положителни послания и емоции, които променят нагласи и повишават репутацията на използващия тази разновидност на силата. При нея трудно могат да настъпят отрицателни последици, което дава основания нейната употреба да се предпочита от актьорите на международната сцена. Специфичното при *меката сила* е, че тя не е универсална и структурно еднородна, а напротив е разнообразна като форми на проявление и начини за въздействие. Това се дължи главно на обстоятелството, че всеки участник изгражда и развива индивидуална политика в тази сфера, отчитайки своите национални интереси, цели и приоритети. Всеки участник индивидуално подбира върху кои аспекти от *меката сила* да се фокусира, като ги развива и приоритетно прилага при провеждането на ефективна външна политика с цел постигането на своите външнополитически цели. Като резултат от успешното прилагане на *мека сила* участниците придобиват по-голяма „тежест“ в международната общност, а по този начин и възможност да влияят на процесите в международните отношения.

Отговорите на въпросите кой, какво и колко влияние има в международните процеси, извеждат на преден план проблема за това как да бъде измерена и съпоставена *меката сила* в международните отношения. Способността да се влияе и убеждава трудно може да бъде количествено и качествено остойностена. Трудността произтича от обстоятелството, че меката сила съчетава в себе си критерии, които от една страна са обективни реалности, а от друга - субективни усещания и нагласи. Това води до затруднения при определяне на универсални индикатори на въздействащите инструменти, използвани от държавите, а оттам и на тяхното съпоставяне. Дж. Най посочва три основни ресурса, които генерират *мека сила*: култура, политически ценности и външна политика. [11]

Тези ресурси на практика разкриват потенциала на държавите да бъдат фактор на международната сцена посредством *мека сила*. С цел да се установи кои държави от използващите този тип сила имат най-голямо влияние, се правят класации, които използват различни индикатори. Едни от най-популярните в света са:

- **Elcano Global Presence Index** - тук се използват индикатори като:
  1. Миграция - очакван брой международни мигранти в страната средногодишно;
  2. Туризъм - посещения на чуждестранни туристи;

3. Спорт - претегленото по точки място в света според класиране на ФИФА и спечелени медали в Летните олимпийски игри според класиране МОК;
4. Култура - износ на аудиовизуални услуги (кинематографични продукции, радио- и телевизионни програми, както и музикални записи);
5. Информация - интернет трафик (Mbps);
6. Технологии - брой на заявките за патенти, подадени в една или повече страни за защита на едно и също изобретение;
7. Наука - брой статии, бележки и коментари, публикувани в областта на изкуствата и хуманитарните науки, социалните науки и природните науки;
8. Образование - брой на чуждестранните студенти в системата на висшето образование на националната територия;
9. Сътрудничество за развитие - брутният поток от официалната помощ за развитие или сравними данни. [12]

• **The Soft Power 30 - Ranking – тук индикаторите са следните:**

1. **Правителство** – ангажираност с човешки права, демокрация и качество на политическите институции;
2. **Култура** – глобални постижения в национално-културен план, както на попкултурата, така и на „високата“ култура;
3. **Образование** – нивото на човешкия капитал в страната, достъп до стипендии и привлекателност за чуждестранни студенти;
4. **Глобална ангажираност** – влияние на дипломатическата мрежа на страната и нейният принос към глобалното развитие;
5. **Предприятия** – привлекателност на икономическия модел на страната и капацитет за иновации;
6. **Цифрови технологии** – дигитална инфраструктура на страната и нейните възможности в дигиталната дипломатия. [13] , [14]

• **IfG-Monocle Soft Power Index "Soft Power Survey 2014/15" [15]**

При тази класация определящи индикатори са:

1. Култура
2. Дипломатия
3. Правителство
4. Образование,
5. Бизнес привлекателност/иновации [2]

Водещи позиции в цитираните по-горе класации заемат Великобритания, САЩ, Германия, Франция и др., от което следва, че те имат значителен принос в използването на *мека сила* в глобален мащаб, както и изключителна заслуга за нейното формиране и прилагане. Наивно би било да се смята, че тяхното място и принос в тези процеси е самоцелно и лишено от координация, напротив – в повечето случаи е налице целенасочена държавна политика за постигане на външнополитически цели. Нещо повече, отчитайки значимостта на *меката сила*, някои държави имат разработени стратегически национални документи, където са отразени нейното място, роля и очаквани резултати.

Например, в стратегията за национална сигурност на Великобритания е записано: „Ние ще засилим нашата позиция като водеща в света *мека сила*, промоцирайки нашите ценности и интереси в световен мащаб чрез нашата Дипломатическа служба и институции като BBC World Service /Би Би Си/ и British Council /Британски съвет/. „Голяма част от *меката сила* на Великобритания е напълно независима от правителството. В някои области, обаче, правителството е

избрало да инвестира в хора и организации, които да изиграят своята роля в изграждането на разбирането между страните и насърчава обмена на информация и идеи." [3]

Основни приоритети на Великобритания по отношение прилагането на *мека сила* са:

- Промоция на "британските ценности" (правата на човека, демокрацията, свободния пазар);
- Участие в дейностите на международни организации;
- Развитие на икономическите и бизнес връзки;
- Повишаване на привлекателността на Великобритания за чуждестранни инвестиции. [1]

Проектите на *меката сила* на Германия са:

- Промоция на немския език и култура;
- Международно позициониране на германски стоки, услуги, образователни институции, държавни институции;
- Развитие на международния академичен обмен и подкрепа на научни изследвания;
- Разпространение на демократичните ценности в света. [1]

Франция поставя акцент върху следните проекции на *мека сила*:

- Насърчаване на френския език и култура;
- Използване на Международната организация на франкофонията за политическите интереси на Франция;
- Активно участие на неправителствени организации в популяризирането на френската мека сила;
- Децентрализация и способност за вземане на самостоятелни решения по места с ясни инструкции. [1]

САЩ, която е една от водещите страни в прилагането на *мека сила*, оказва въздействие в международните отношения посредством действия свързани с:

- Намаляване на бедността;
- Насърчаване на устойчив и приобщаващ растеж;
- Осигуряване на индивидуалните граждански и икономически права;
- Интеграция на развиващите се страни в международната икономическа система;
- Насърчаване на ефективно управление чрез борба с корупцията и повишаване на прозрачността и отчетността. [1]

Прави впечатление, че в повечето класации на челните позиции присъстват държави-членки на Европейски съюз. Според Робърт Купър – британски дипломат и специален съветник в Европейската комисия - „Америка изглежда да въплъщава *твърдата сила*, а Европа да е въплъщение на *меката сила*". [16] Влиянието на ЕС като глобален актьор, използващ *мека сила*, е огромно. Нещо повече, той заема първото място в **Elcano Global Presence Index 2015**, изпреварващ държави като САЩ, Китай, Русия, Япония, Канада и др. [12]

Необходимо е да се отбележи и една друга характеристика на *меката сила*, а именно, че нейното прилагане не е свързано с големи разходи в сравнение със скъпото техническо осигуряване, необходимо за поддържане на военна мощ. Прилагането на „меки“ дейности може да доведе до големи резултати по отношение на влиянието на една нация за сравнително малък финансов ресурс. [17]

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

От изложеното в настоящата разработка могат да бъдат направени следните основни изводи:

- Няма универсални проекции на меката сила, приложими за всички участници в международните отношения.
- Водещото място и роля на Европейския съюз на международната сцена по отношение на използването на *мека* и *интелигентна* сила е неоспоримо.
- Необходимо е да бъдат разработени стратегически документи, в които ясно да са посочени и трите вида сила и обстоятелствата, при които те да се използват, за да се гарантира сигурност.

Силата се променя и търпи своята еволюция. На фона на глобалните проблеми на човечеството е трудно да се даде еднозначен отговор на въпроса върху какви нейни измерения да бъде поставен акцент, за да се гарантира стабилност и устойчивост в развитието на международните отношения. Безспорен обаче е фактът, че освен като средство за въздействие, *меката сила* може успешно да се прилага за предотвратяване и преодоляване на международни конфликти и кризи в международните отношения.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Ларионова, М.В. *“Мягкая сила” – ресурс внешней политики*, <https://www.hse.ru/data/2014/07/08/>, 19.10.2015
- [2] McClory, J. *The New Persuaders III: an international ranking of soft power*, Institute for Government. 2013. http://www.instituteforgovernment.org.uk/sites/default/files/publications/The%20new%20persuaders_0.pdf, 19.10.2015
- [3] *National Security Strategy and Strategic Defence and Security Review*. https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/478933/52309_Cm_9161_NSS_SD_Review_web_only.pdf, 10.01.2016
- [4] Nye, J. *Bound to lead: The changing nature of American power*. New York: Basic Books, 1990
- [5] Nye, J. *Propaganda Isn't the Way: Soft Power*. International Herald Tribune. January 10, 2003.
- [6] Nye, J. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs. 2004.
- [7] Nye, J. *The future of power*. Public Affairs, 2011.
- [8] The United States Institute of Peace (USIP), <http://www.usip.org/publications/>, 20.10.2015
- [9] Nye, J. *Soft Power, Hard Power and Leadership*. http://www.hks.harvard.edu/netgov/files/talks/docs/11_06_06_seminar_Nye_HP_SP_Leadership.pdf, 26.10.2015
- [10] Nye, J. *Get Smart: Combining Hard and Soft Power*. Foreign Affairs, <https://www.foreignaffairs.com/articles/2009-07-01/get-smart>, 26.10.2015
- [11] Nye, J. *Think Again: Soft Power*, <http://foreignpolicy.com/2006/02/23/think-again-soft-power/>, 26.10.2015
- [12] Elcano Global Presence Report 2015. Real Instituto Elcano. http://www.globalpresence.realinstitutoelcano.org/en/data/Global_Presence_2015.pdf, 27.10.2015
- [13] http://www.portland-communications.com/wp-content/uploads/2015/07/The-Soft-Power-30_press-release.pdf
- [14] The Soft Power 30, <http://softpower30.portland-communications.com/>, 27.10.2015
- [15] Soft Power Survey 2014/15, <http://monocle.com/film/Affairs/soft-power-survey-2014-15/>, 27.10.2015

[16] Cooper, R. *Hard Power, Soft Power And The Goals Of Diplomacy*, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/CooperarticleGoalsofdiplomacyweb.pdf>, 23.10.2015

[17] British Council, <https://www.britishcouncil.org/organisation/policy-insight-research/insight/how-soft-power-can-help-meet-international-challenges>, 26.10.2015

За контакти:

Д-р Красимир Коев, катедра “Европеистика и международни отношения”, Русенски университет “Ангел Кънчев”, тел. 082 888 708, e-mail: kgkoev@uni-ruse.bg

Докладът е рецензиран.